

The Quranic Foundations of the Objectives of Clarification Jihad in Imam Khamenei's Ideological Framework*

Abdulbasir Sajjadi*

Abstract

Nowadays, the Islamic world faces an all-encompassing invasion orchestrated by adversaries. Using various scientific and technological tools, a pervasive conspiracy against Islam, its values, and especially its youth has emerged. These assaults continue to intensify, becoming more severe, extensive, and intricate. To counter this ruthless onslaught intelligently, it is imperative to defend using divine Quranic guidance and effective contemporary tools. The Supreme Leader (may God protect him) has introduced "Clarification Jihad" as the most efficient tool against adversaries and obliged everyone to employ it. This pioneering research, employing an analytical-descriptive approach, scrutinizes the Quranic foundations of the objectives of Clarification Jihad in Imam Khamenei's ideological framework. Findings reveal that enemies of Islam have fully equipped themselves against Islam, the Quran, guardianship, values, and the material and spiritual resources of Muslims. Their aim is to establish dominion over Islamic society and distort realities through manipulation, deceit, and falsehood. Moreover, it becomes evident that neutralizing, repelling, and thwarting the adversaries' objectives is the most crucial means of Clarification Jihad and understanding the Quranic foundations. This is achieved through the institutionalization of components such as insight and enlightenment, awakening of consciences, presenting genuine and effective models instead of fallacious ones, fostering hope, institutionalizing the Islamic way of life, strengthening the foundations of Islamic unity, distancing from discord, preserving national dignity, cementing ethics and rationality, pursuing the best discourse, preaching and warning, reminding of blessings, and honoring personalities.

Keywords: Quran, Quranic Foundations, Imam Khamenei, Ideological Framework, Clarification Jihad.

*. Date of Receipt: ۱۵/۶/۱۴۰۲ SH (August ۶, ۲۰۲۳ CE) & Date of Acceptance: ۳۰/۸/۱۴۰۲ SH (October ۳۱, ۲۰۲۳ CE)

*. Doctoral Researcher in Quran and Sciences (Management specialization), Al-Mustafa International University, Institute of Higher Education in Quran and Hadith - Email: absajadi۱۳۸۸@gmail.com

مبانی قرآنی اهداف جهاد تبیین در منظومه فکری امام خامنه‌ای*

عبدالبصیر سجادی*

چکیده

جهان اسلام، امروز گرفتار تهاجم همه‌جانبه‌ای از سوی دشمنان شده است. توطئه فراگیر با ابزارهای گوناگون علمی و تکنولوژیکی، علیه اسلام، ارزش‌های اسلامی و مسلمانان به‌خصوص جوانان صورت گرفته است. پیوسته این حجم‌ها شدیدتر و گسترده‌تر و پیچیده‌تر می‌شود. جهت مقابله با این تهاجم بی‌رحم، هوشمندان و با بهره‌گیری از رهنمودهای و حیانی قرآن و با استفاده از ابزارهای کارآمد روز باید به دفاع برخواست. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کارآمدترین ابزار مقابله با دشمنان را «جهاد تبیین» معرفی نموده و همگان را ملزم به کاربست آن کرده‌اند. تحقیق پیشرو، با رویکرد تحلیلی - توصیفی، مبانی قرآنی اهداف جهاد تبیین در منظومه فکری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) را مورد تحلیل و کنکاش قرار داده است. یافته‌ها حاکی از آن است که دشمنان اسلام، تمام ظرفیت‌ها و توانمندی‌ها خود را علیه اسلام، قرآن، ولایت، ارزش‌ها و منابع مادی و معنوی مسلمانان، تجهیز و به کار گرفته‌اند؛ تا بتوانند، نظام سلطه را در جامعه اسلامی حاکم سازند و با تحریف، خدعه و دروغ، حقایق را وارونه جلوه دهند. همچنین مشخص شد در جهت خنثی‌سازی، دفع و رفع اهداف دشمنان مهم‌ترین وسیله جهاد تبیین و شناخت مبانی قرآنی و اهداف آن است که از طریق نهادهای سازی مؤلفه‌های همچون: بصیرت و آگاهی بخشی، بیداری وجدان‌ها، ارائه الگوهای اصلی و حقیقی به جای الگوهای تقلبی و ناکارآمد، امیدبخشی، نهادهای نمودن سبک زندگی اسلامی، تقویت نمودن پایه‌های وحدت اسلامی و دوری از تفرقه، حفظ عزت ملی، تثبیت اخلاق و عقلا نیت، جدال احسن، تبشیر و انذار، یادآوری نعمت‌ها، تکریم شخصیت‌ها به دست می‌آید.

واژگان کلیدی: قرآن، مبانی قرآنی، امام خامنه‌ای، منظومه فکری، جهاد تبیین.

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۶/۱۵ و تاریخ تأیید: ۱۴۰۲/۸/۳۰

* دانش پژوه دکتری قرآن و علوم گرایش مدیریت، جامعه المصطفی العالمیه، مجتمع آموزش عالی قرآن و حدیث،

Absajadi1368@gmail.com

مقدمه

از آنجایی که جهان اسلام گرفتار یک تهاجم همه‌جانبه شده است، و دشمنان اسلام، عزم خود را جزم نموده‌اند تا فشارهای مضاعفی را بر ضد اسلام و ارزش‌های اسلامی به راه اندازند. در این راستا از هیچ نوع تلاشی فروگذار نکرده و نمی‌کنند، و از هر وسیله‌ای هم استفاده نموده و می‌کنند. از دروغ و خدعه گرفته تا رسانه و گزینه‌های نظامی و جنگ‌های تبلیغاتی و... هدف عمده آن‌ها هم اضلال جوانان و ایجاد فاصله بین آن‌ها و ارزش‌های اسلامی و انقلاب اسلامی است. در واقع کار آن‌ها القای شبهه در اذهان عامه مردم می‌باشد؛ تا در دل‌های آن‌ها نسبت به باورهای دینی و انقلابی، شک و تردید ایجاد کنند. در جهت مقابله با این تهاجم گسترده و «لشکرکشی فرهنگی و رسانه‌ای و یا همان شیخون فرهنگی»، رهبر معظم انقلاب اسلامی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مسئله «جهاد تبیین» و روشنگری را مطرح نمودند که به حق یکی از کاربردی‌ترین و مهم‌ترین حرکت‌ها در راستای خنثی‌سازی اهداف خصمانه و تهاجمات مذبحانه دشمنان می‌باشد، و همچنان یکی از اهداف «جهاد تبیین»، شبهه زدایی از ذهن جوانان می‌باشد. همان‌طوری که رهبر معظم انقلاب فرموده‌اند: جهاد تبیین را جدی بگیرید، شبهه زدایی از ذهن مخاطبین را جدی بگیرید. شبهه از جمله چیزهایی است که عرض کردیم مثل موریانه است؛ دشمن به این موریانه‌ها دل بسته. شبهه ویروس است، مثل همین ویروس کرونا؛ وقتی که وارد شد، خارج شدنش مشکل است، جزو بیماری‌های مسری هم هست، سرایت هم می‌کند. البته اینکه گفتم «بعضی‌ها در مقابل تیر و شمشیر ایستادند، در مقابل شبهه نتوانستند بایستند»، در این یک مقداری هم دنیاطلبی نقش دارد.

لذا دشمن از قدرت تکنولوژیکی و توان رسانه‌ای خود استفاده می‌کند تا بتواند شبهات را در ذهن مخاطبان ایجاد کند. امیرالمؤمنین علی (ع) در نهج البلاغه یکی از ویژگی‌های پیامبر اسلام را شبهه‌زدایی معرفی می‌نماید: «إِزَاحَةً لِّلشُّبُهَاتِ، وَ احْتِجَاجًا بِالْبَيِّنَاتِ، وَ تَحْذِيرًا بِالْآيَاتِ، وَ تَخْوِيفًا بِالْمَثَلَاتِ». این کار یعنی، تبیین و روشنگری در جهت زدودن شبهات و انحرافات به وجود آمده در مجتمع اسلامی. بنابراین، جهاد تبیین، اهمیت و ارزش خیلی بالایی دارد، چون که در صدر تبیین‌کنندگان پیامبران الهی و ائمه معصومین قرار داشتند، زیرا که رسالت انبیاء

و ائمه اطهار (علیهم السلام) در طول تاریخ حیات بابرکتشان روشنگری و تبیین حقایق بوده است. رسول اکرم (ص) این قدر در راه «جهاد تبیین» و روشنگری و هدایت جامعه بشری حریص بودند که خداوند به ایشان فرمودند: «لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ»، (شعراء/۳). جهاد تبیین نه تنها در قرآن کریم بلکه در سیره و سنت علی (ع) نیز نمود پررنگی دارد و در بسیاری از خطبه‌های نهج البلاغه وقایع و حوادث آن روز تبیین و تشریح شده است. چنانکه حضرت امیر (ع) در باره علت بعثت رسولان الهی می‌فرماید: «فَبَعَثَ فِيهِمْ رَسُولَهُ وَآتَرَ إِلَيْهِمْ أَنْبِيَاءَهُ لِيَسْتَأْذُوهُمْ مِيثَاقَ فِطْرَتِهِ وَيَذَكِّرُوهُمْ مَنْسِي نِعْمَتِهِ وَيَحْتَجُّوا عَلَيْهِم بِالتَّبْلِيغِ وَ يَثِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ»، (نهج البلاغه، خطبه/۱).

مبنای مهم قیام امام حسین (ع) نیز تبیین و روشنگری بوده است: «امام حسین را فقط به جنگ روز عاشورا نباید شناخت؛ آن یک بخش از جهاد امام حسین است. به تبیین او، امر به معروف او، نهی از منکر او، توضیح مسائل گوناگون در همان منی و عرفات، خطاب به علما، خطاب به نخبگان - حضرت بیانات عجیبی دارد که تو کتاب‌ها ثبت و ضبط است. بعد هم در راه به سمت کربلا، هم در خود عرصه کربلا و میدان کربلا، باید شناخت. در خود عرصه کربلا حضرت اهل تبیین بودند، می‌رفتند، صحبت می‌کردند». (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۵/۵). بنابراین وظیفه همگان امروز در راه خنثی‌سازی خطرات بالقوه و بالفعل دشمن، روشن و واضح است، و آن جهاد باعظمت تبیین و روشنگری است.

پیشینه تحقیق

سابقه جهاد تبیین به صدر اسلام برمی‌گردد. رسالت انبیاء و ائمه اطهار (ع) در طول تاریخ حیات بابرکتشان روشنگری و تبیین حقایق بوده است. رسول اکرم (ص)، این قدر در راه جهاد تبیین و روشنگری و هدایت جامعه بشری حریص بودند که خداوند به ایشان فرمودند: «لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ»، (شعراء/۳).

بنابراین، سابقه جهاد تبیین به عصر نزول قرآن کریم و زندگانی اهل بیت (علیهم السلام) برمی‌گردد. در این اواخر رهبر حکیم انقلاب اسلامی با توجه به شناختی که از دشمنان اسلام و استکباری جهانی و اهداف شیطانی آن‌ها داشتند، مسئله «جهاد تبیین» را به طور جدی و به

عنوان یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر مطرح نمودند که توجه مجامع علمی اعم از حوزوی و دانشگاهی و حتی رسانه‌های دیداری و شنیداری را به خود جلب نمود و در مورد آن گویندگان گفتند و نویسندگان و قلم‌به‌دستان نوشتند. طبق تحقیقات و تفحص‌های صورت گرفته، در مورد «جهاد تبیین» مقالاتی بدین شرح نگارش یافته است:

۱- جهاد تبیین در زمانه جمهوری اسلامی ایران و نقش روحانیت در آن، نویسنده رضا

عیسی نیا

۲- اصول و شیوه‌های جهاد تبیین از منظر نهج‌البلاغه، نویسنده: علیرضا عباسی

۳- ضرورت جهاد تبیین در فضای مجازی، نویسنده محمدباقر نصیر

۴- ما و جهاد تبیین، نویسنده مصطفی رستمی

۵- همپای جهاد تبیین، نویسنده: محمد لسانی.

اما، مبانی قرآنی اهداف جهاد تبیین از منظر رهبر انقلاب اسلامی، در مقالات مذکور بحث نشده است و کتاب و یا مقاله‌ای دیگری هم که به صورت جداگانه ورود پیدا کرده باشد و به این مهم پرداخته باشد به چشم نخورد. لذا بحث مبانی قرآنی اهداف جهاد تبیین در منظومه فکری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) عنوان بکر می‌باشد و پژوهش حاضر به این مهم پرداخته است.

مفهوم شناسی

شناسایی متغیرها و مفاهیم کلیدی در هر پژوهشی، جهت رفع ابهام و پایایی تحقیق تأثیر بسزایی دارد (عباسی مقدم، ۱۳۷۹: ص ۳۱)

الف) جهاد

واژه جهاد از ریشه «جُهِد» به معنای توان، طاقت و کوشش و یا از ریشه «جَهْد» به معنی مشقت و رنج، گرفته شده است. راغب اصفهانی در معنای آن می‌گوید: «الْجُهَادُ اسْتِفْرَاحُ الْوُسْعِ فِي مُدَافَعَةِ الْعَدُوِّ» جهاد نهایت کوشش و تلاش در جهت مقابله با دشمن است. (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲: ص ۱۰۸).

جهاد معنی گسترده‌ای دارد و شامل هر نوع تلاش و مبارزه با هر وسیله و سلاحی در برابر هر نوع دشمن و مخالفی می‌گردد.

در قرآن کریم نیز جهاد به معنای گسترده و وسیع آمده و استعمال شده است: «جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ» (حج/ ۷۸). و در راه خدا جهاد کنید، آن‌گونه که حق جهاد در راه اوست. بعضی از مفسران در ذیل همین آیه فرموده‌اند: «جهاد در راه خدا شامل جهاد با دشمنان، و جهاد با نفس، و جهاد با شرها و بدی‌ها و فسادها و تباهی‌ها می‌گردد... همه این‌ها یکسان جهادند و جهاد را می‌طلبند». (سید قطب، ۱۴۱۲: ج ۴، ص ۲۴۴۶).

مقام معظم رهبری در معنی جهاد فرموده‌اند: «جهاد فقط شمشیر گرفتن و جنگ کردن در میدان قتال نیست؛ جهاد شامل جهاد فکری، جهاد عملی، جهاد تبیینی و تبلیغی، و جهاد مالی است». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار قاریان و حافظان برتر شرکت‌کننده در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، ۱۳۹۵/۵۰/۲۹، <https://khl.ink/f/>، ۳۳۱۲۵)

امیرالمؤمنین (ع) در نهج البلاغه، می‌فرماید: «اللَّهُ فِي الْجِهَادِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَ أَلْسِنَتِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» (نهج البلاغه، نامه/ ۴۷). خدا را خدا را در نظر بگیرید در باره‌ی جهاد در راه خدا با اموال و جان و زبانتان. همچنان رسول اکرم (ص) می‌فرماید: «جَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَيْدِيكُمْ فَإِنْ لَمْ تَقْدِرُوا فَجَاهِدُوا بِأَلْسِنَتِكُمْ فَإِنْ لَمْ تَقْدِرُوا فَجَاهِدُوا بِقُلُوبِكُمْ»، (مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۹۷، ص ۴۹).

در راه خدا با دستانتان جهاد کنید، اگر با دستان نتوانستید با زبان‌هایتان جهاد کنید و اگر با زبان‌تان نتوانستید با دل‌هایتان جهاد کنید. جهاد با زبان که در این دو روایت آمده است، یعنی «جهاد تبیین» و روشنگری. لذاست که مقام معظم رهبری می‌فرماید: «جهاد تبیین» یک فریضه است. «جهاد تبیین» یک فریضه قطعی و یک فریضه فوری است و هرکسی که می‌تواند باید اقدام کند. (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی

ارتش، ۱۴۰۰/۱۱/۱۹، <https://khl.ink/f/>، ۴۹۵۷۲)

ب) تبیین

تبیین، یعنی بیان حقیقت و از بین بردن غبار جهالت و تحریف از فکر و اذهان افراد. تبیین در لغت به معنای آشکار کردن و روشن نمودن و چیزی را توضیح دادن آمده است. (ر. ک، بستانی و مهیار، ۱۳۷۵: ص ۲۰۰). در مسئله تبیین اولین تبیین‌کننده خداوند سبحان است همان طوری که در آیات متعدد قرآن کریم می‌فرماید: «كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ». (بقره/۲۴۲)، در آیه دیگر می‌فرماید: «كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ». (آل عمران/۱۰۳). در جای دیگر می‌فرماید: «وَيَبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ»، (بقره/۲۲۱). با دقت در آیات مذکور، هدف تبیین‌گری خداوند واضح می‌شود. یعنی تبیین به علت تعقل، هدایت و تذکر می‌باشد. دومین تبیین‌کنندگان حقایق، انبیاء الهی هستند. رسالت انبیاء و ائمه اطهار (ع) در طول تاریخ روشنگری و تبیین بوده است.

اساساً اصل دعوت صدر اسلام هم بر پایه تبیین و روشنگری و زدودن غبار جهل و خرافه‌پرستی از چهره‌ی زیبای اسلام و حقایق هستی بوده است. رهبر حکیم انقلاب اسلامی در اهمیت تبیین می‌فرماید: «تبیین اساس کار ما است. ما با ذهن‌ها مواجهیم، با دل‌ها مواجهیم؛ باید دل‌ها قانع بشود. اگر دل‌ها قانع نشد، بدن‌ها به راه نمی‌افتد، جسم‌ها به کار نمی‌افتد؛ این فرق بین تفکر اسلامی و تفکرات غیر اسلامی است». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۵/۴/۱۲، <https://khl.ink/f/>، ۳۳۶۹)

تحلیل مبانی قرآنی اهداف جهاد تبیین

مبانی قرآنی متعددی را می‌توان برای جهاد تبیین مطرح نمود؛ اما به نظر می‌رسد برخی از مهم‌ترین مبانی قرآنی اهداف جهاد تبیین موارد ذیل است:

۱- جلوگیری از تحریف

یکی از جلوه‌ها و راهکارهای مبارزه با تحریف حقایق «جهاد تبیین» است. به این بیان که امروز دشمن، به دنبال تحریف حقایق در چشم مردم است تا بتواند فکر و ذهن و اراده مردم را به سمت بی‌راهه و گمراهی بکشانند. اما با مطرح نمودن «جهاد تبیین» در امکان و از منته مختلف و با ابزارها و امکانات موجود، می‌توان به خوبی از تحریفات و وارونه جلوه دادن حقایق و ارزش‌ها

اسلامی جلوگیری کرد و از آن‌ها حفاظت و حراست نمود. تحریف حقیقت و ارزش‌های دینی اگر به حافظه تاریخ نگاه شود و از منظر قرآن کریم به آن نگریسته شود، سابقه طولانی دارد. قرآن کریم راجع به مسئله تحریف حقیقت از طرف یهودیان می‌فرماید: «مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ» (نساء/۶۶).

این آیه صفات دشمنان اسلام را تشریح و تبیین می‌کند. «یکی از کارهای آن‌ها، تحریف حقایق و تغییر چهره دستورهای خداوند بوده است. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۳، ص ۴۰۴). تحریف حقیقت از طرف یهود و دشمنان لدود و کینه‌توز نسبت به اسلام، در آیات دیگر قرآن کریم نیز آمده است: «يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ» (مانده/۱۳)، «يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ» (همان/۴۱). در سوره بقره می‌فرماید: «ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ» (بقره/۷۵). یعنی «آیات را تأویل می‌کردند و از معنی ظاهری به معنی دیگری تغییر می‌دادند که هیچ ارتباطی با حقایق عقیدتی و ایمانی نداشتند، در حالی که به صورت کامل و تمام حق را می‌شناختند و هیچ‌گونه شبهه‌ای نسبت به عدم شناخت حق نداشتند». (فضل‌الله، ۱۴۱۹: ج ۲، ص ۹۷). و (ر.ک، سید قطب، ۱۴۱۲: ج ۱، ص ۸۴).

رهبر معظم انقلاب اسلامی در دوازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، نسبت به مسئله تحریف و وارونه جلوه دادن حقایق از ناحیه دشمنان اسلام و انقلاب اسلامی و اهمیت تبیین و روشن‌گری فرموده‌اند: «خود امام در سنین بالای عمر با حال پیرمردی، از هر فرصتی استفاده کرد برای این که حقایق را برای مردم بیان کند». یعنی امام خمینی (ره) تا آخر عمر مبارکشان دست از تبیین و بیان حقایق نکشیدند. در ادامه رهبر انقلاب به ابزارهای تبلیغاتی و گمراه‌ساز دشمن اشاره می‌فرماید: «در دستگاه‌های تبلیغاتی جهانی، نقش تحریف و گمراه‌سازی، نقش فوق‌العاده خطرناکی است که امام به آن توجه داشت.

وسایل ارتباطی فکری نامطمئن و وابسته به دشمنان کشور و ملت، امام را وادار می‌کرد که هم خود او به طور دائم در موضع تبیین و ارشاد و هدایت مردم قرار گیرد و هم به دیگران دائماً توصیه کند که حقایق را به مردم بگویند و افکار آن‌ها را نسبت به حقایقی که دشمن سعی می‌کند آن‌ها را مکتوم نگه‌دارد، آشنا کنند». در واقع امام دو هدف را دنبال می‌کردند و دیگران را

نسبت به آن‌ها توصیه می‌نمودند، یکی هدایت مردم و توجه جدی به عدم گمراهی آن‌ها توسط تحریفات دشمن و دیگری آشنا نمودن آن‌ها به استراتژی و برنامه‌های مخرب و براندازانه‌ای دشمنان.

در ادامه مقام معظم رهبری می‌فرماید: «این‌که ما دائماً به صاحبان بیان و قلم و تریبون‌های مختلف توصیه می‌کنیم که هدف و همت خود را بر تبیین صحیح حقایق قرار دهند، برای این است. از اوایل انقلاب، یکی از اهداف مهم دشمن، تحریف حقایق و تاریخ بود. امروز نیز همین‌طور است. تبیین، موضوع بسیار مهمی است. انسان‌ها تابع بینش و دید خودشان هستند. اگر کسی بتواند حقایق را در چشم مردم تحریف کند، یعنی در واقع عمل و بازو و اراده مردم را به سمت گمراهی کشانده است. این همان چیزی است که دشمن می‌خواهد». (امام خامنه‌ای، بیانات در مراسم دوازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله)، ۱۳۸۰/۳/۱۴، <https://khl.in/f/3068>)

لذا برای این‌که افکار و اذهان و بینش مردم را دشمن به نفع خود مصادره ننماید، باید همگان اقدام کنند به جهاد مقدس تبیین.

۲- بصیرت و آگاهی بخشی

بصیرت در لغت به معنای تیزبینی آمده است. بصیرت: «نیروی بینائی چشم و قدرت ادراک دل است، همان‌طوری که در آیه «فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ» (ق/۲۲)، آمده است. یعنی تیزبینی، و نیروی بینائی. (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲: ص ۱۲۷). لازم به دقت است که: «حدید در اصل به معنی «آهن» و نیز به معنی چاقو یا شمشیر تیز است، سپس به تیزبینی، و تیزفهمی، اطلاق شده است، همان‌گونه که «برنده» صفت شمشیر و کارد است اما در فارسی به زبان گویا و نطق فصیح نیز برنده اطلاق می‌شود، و از اینجا روشن می‌شود که منظور از «بَصْر» در اینجا چشم ظاهر نیست، بلکه همان چشم عقل و دل است». (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۲۲، ص ۲۶۰).

در تفسیر تبیان راجع به معنای آیه «فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ» آمده است: «معنای آیه این است که چشم تو تیز بین می‌شود و هیچ‌گونه شک و شبهه‌ای در آن داخل نمی‌شود. و مراد از آن چشم سر

نیست» (طوسی، بی تا: ج ۹، ص ۳۶۶). بلکه مراد چشم عقل و دل است. بنابراین یکی از اهداف «جهاد تبیین» بصیرت و آگاهی بخشی است.

همگان باید آگاه شوند، بیدار شوند، و نسبت به مسائل دینی، اجتماعی و سیاسی بینش درست توأم با بصیرت پیدا کنند. در تمام رشته‌ها و بخش‌های علمی و تکنولوژیکی بصیرت و تیزبینی لازم و ضروری است، تا انسان فریب دشمنان را نخورد. حتی «پزشک باید بصیر باشد. بصیرت در پزشکی یعنی آگاهی و تخصص، قوه ادراک و فهم، توان تمییز و تشخیص. هر طبیبی نمی‌تواند بهداشت و سلامت جسمی جامعه را تأمین کند، مگر این‌که آگاه، کارشناس و متخصص در پزشکی باشد و راه درمان را بشناسند. (یوسفیان، بی تا: ص ۲۳).

در قرآن کریم آیات گوناگونی راجع به بصیرت و تیزبینی وجود دارد از جمله: «هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ یُّوقِنُونَ» (جاثیه/۲۰)، همان طوری که بیان شد، «بصیرت به معنای بینایی است. این آیه، قرآن را مایه بصیرت همه مردم، و مایه هدایت و رحمت برای ایمان آوردگان معرفی نموده است. یعنی قرآن به مردم بینش‌های صحیح ارائه می‌دهد. جمع آوردن واژه بصائر، از زیبایی‌ها و شگفتی‌های قرآن کریم است؛ از جمله می‌توان به این مفهوم رسید که این کتاب آسمانی در همه ابعاد زندگی به انسان بینش صحیح می‌دهد.» (برهانیان، بی تا: ص ۷۰). بنابراین، با تمسک به قرآن کریم انسان به بصیرت و تیزبینی می‌رسد.

در آیه دیگر می‌فرماید: «قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا»، (انعام/۱۰۴). مرحوم طبرسی، فرموده: «بصائر جمع بصیرت و به معنای دلالت‌ها و راهنمایی‌هایی است که به آن وسیله، حقیقت شیء روشن می‌شود، بصیرت به معنای روشنائی دل است، چنان‌که بصر، روشنائی چشم است.» طبرسی، ۱۳۷۷: ج ۱، ص ۴۰۱). مقام معظم رهبری راجع به ضرورت و اهمیت بصیرت بیان می‌دارند: «اگر من بخواهم یک توصیه به شما بکنم، آن توصیه این خواهد بود که بصیرت خودتان را زیاد کنید؛ بلاهایی که بر ملت‌ها وارد می‌شود، در بسیاری از موارد بر اثر بی‌بصیرتی است.» انسان اگر بصیرت نداشته باشد ناخودآگاه در میدان خود بازی خواهد کرد، عوض این‌که به سمت دشمن شلیک کند به طرف دوستان و خودی‌ها نشانه خواهد رفت.

رهبر انقلاب در این مورد به زیبایی بیان فرموده‌اند: «اگر بصیرت نداشته باشید، دوست را شناسید، دشمن را شناسید، یک وقت می‌بینید آتش توپخانه تبلیغات شما و گفت‌و شنود شما و عمل شما به طرف قسمتی است که آنجا دوستان مجتمع‌اند، نه دشمنان. آدم دشمن را بشناسد؛ در شناخت دشمن خطا نکنیم. لذا بصیرت لازم است، تبیین لازم است».

ایشان بیان می‌دارند که بصیرت افزایی از وظایف خواص و نخبگان است. نه تنها خودشان باید هوشیار و بصیر باشند بلکه بصیرت را در دیگران نیز به وجود بیاورند. «بنابراین، بصیرت مهم است. نقش نخبگان و خواص هم این است که این بصیرت را نه فقط در خودشان، در دیگران به وجود بیاورند». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای دفتر رهبری و سپاه حفاظت ولی امر، ۱۳۸۸/۵/۵، <https://khl.ink/f/>، ۷۷۷۰)

با عنایت به آیات قرآن کریم، و فرمایشات مقام عظمی ولایت، یکی از وظایف نخبگان و خواص این است که تبیین کنند و جامعه را به سمت وسوی بیداری و بصیرت و شناسایی دشمن و برنامه‌های او سوق بدهند تا در فتنه‌های گوناگون اجتماعی، سیاسی و شبهات القاشده از ناحیه‌ی آنها سقوط نکنند. بنابراین تبیین و روشنگری و بصیرت افزایی لازم و ضروری است. تبیین را رهبر انقلاب از وظایف نخبگان می‌داند: «یکی از کارهای مهم نخبگان و خواص، تبیین است؛ حقائق را بدون تعصب روشن کنند؛ در جنگ صفین یکی از کارهای مهم جناب عمار یاسر تبیین حقیقت بود». (همان).
با عنایت به مطالب مذکور، بصیرت از دیدگاه قرآن کریم به سبب سه تا عامل به وجود می‌آید:

۱- بصیرت می‌تواند حاصل تجربه و به‌کارگیری عقل و هوش و ذکاوت و میزان صفا و خلوص نیت و پاکی و طهارت باشد. در این باره قرآن کریم می‌فرماید: «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا»؛ (عنکبوت/۶۹).

۲- استفاده از تجربیات دیگران: یکی دیگر از راه‌های مقابله با نقشه‌های دشمنان اسلام، بینایی، هوشیاری و استفاده از تجربیات افراد و جامعه‌های دیگر در مبارزه با مستکبران است و

این بصیرت با تلاش خالصانه انسان‌های مؤمن، همراه با تفکر و تدبیر در آیات قرآن به دست می‌آید. (برهانیان، بی تا، ص ۷۲).

۳- راه دیگر رسیدن به بصیرت پناه بردن به خدا در هنگام هجوم شیطان است: «إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ» (اعراف/ ۲۰۱). خطاب در این آیه به تقوایپیشگان است. تقوایپیشگان کسانی هستند که خدا را در امرها و نهیها اطاعت می‌کنند. هر موقع شیطان به آن‌ها هجوم نماید اوامر و نواهی خدا را و ثواب و عقاب او را به یاد می‌آورند، و راه خوب و بد را می‌شناسند، و سوسه‌های شیطان را از خود دفع می‌کنند و از او متابعت نمی‌کنند. این‌ها صاحبان عقل و بصیرت هستند. در واقع تمسک به خداوند از شر شیطان یک کار پیشگیرانه است که وقایه و پیش‌گیری بهتر از علاج است. (ر. ک، زحیلی: ۱۴۱۸، ج ۹، ص ۲۲۰).

در نتیجه، تا تبیین درست و همگانی در جامعه صورت نگیرد مردم بصیرت پیدا نخواهند کرد. لذا یکی از اهداف «جهاد تبیین» بصیرت و آگاهی بخشی است. و این مهم ابتدا باید توسط نخبگان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی صورت بگیرد.

۳- بیداری وجدان‌ها

یکی دیگر از اهداف مهم «جهاد تبیین» بیداری وجدان‌ها است. قرآن کریم از وجدان تعبیر می‌فرماید به: «وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ» (قیامه/ ۲). و سوگند یاد می‌کنم به نفس، یعنی به «وجدان بیدار» سرزنشگر». در واقع «نفس لوامه نفسی است که صاحب خود را بر کوتاهی- هایش ملامت و سرزنش می‌کند». (زحیلی: ۱۴۱۸، ج ۲۹، ص ۲۵۴). در سوره شمس نیز به وجدان اخلاقی بشر اشاره شده است: «وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا، فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا»، (شمس/ ۷ و ۸)، همچنان در سوره بلد می‌فرماید: «وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ»، (بلد/ ۱۰). یعنی «راه خیر و شر را خداوند برای انسان بیان نموده است و در فطرت انسان ادات و وسیله تمییز بین شر و خیر را به ودیعه گذاشته است. خداوند برای انسان عقل و فکر قرار داده است تا به سبب آن‌ها محاسن و مفاسد خیر و شر و ابعاد آن دورا درک نماید و از این دورا تعبیر به «نجدین» نموده است». (زحیلی: ۱۴۱۸، ج ۳۰، ص ۲۵۱).

یکی از امتیازات و خصوصیات وجدان این است که همگانی است. وجدان یک درک باطنی است که انسان از طریق آن خیلی از چیز هارا می فهمد و حتی بدون آموزش می فهمد که «جهان را خالقی باشد خدانام». وجدان این فرد و آن فرد، این ملیت و آن ملیت نمی شناسد، در همگان بوده و هست. شهید مطهری فرموده‌اند: «وجدان یا انسانیت قوه‌ای است در انسان که روی حق و حقیقت تکیه می کند؛ یعنی اگر در يك جا دیدید که حق با دیگری است، انصاف می دهید و می گوئید حق با توست و من بی خود می گویم. این در بشر امروز وجود دارد، در بشر يك قرن پیش هم وجود داشته است، در بشر ده قرن و صد قرن قبل هم وجود داشته است.

ما که ستمگرهای دنیا را ملامت می کنیم، ستمگر امروز را ملامت می کنیم، ستمگر ده قرن پیش و صد قرن قبل را هم ملامت می کنیم برای اینکه می گوئیم او آدم بی وجدانی بوده است، یعنی آدمی بوده که برخلاف وجدان انسانی خودش رفتار می کرده است». (مطهری، بی تا، ج ۲۱، ص ۲۵۶). بیداری و تحرک وجدان عمومی نیازمند به «جهاد تبیین» است. اگر تبیین صورت نگیرد وجدان توده‌ای انسان‌ها را از حقیقت و باورهای دینی به سمت وسوی بیراهه می کشاند.

ملتی که از نظر وجدان بیدار باشد، دشمن خود را به خوبی می شناسد و فریب کاری‌های دشمن او را گول نمی زند، وجدان بیدار در هر بخشی که باشد مخصوصاً در بعد کار و تلاش عامل تحرک و پیشرفت جامعه است. رهبر انقلاب در مورد وجدان کار فرموده‌اند: «اگر ملتی دارای «وجدان کار» باشد، محصول کار او خوب خواهد شد، و وقتی محصول کار نیکو شد، وضع اجتماعی، به طور قطع بهبود پیدا خواهد کرد». (امام خامنه‌ای، پیام به مناسبت حلول سال ۱۳۷۳ شمسی، ۱۳۷۳/۱/۱، <https://khl.in/f/>، ۲۷۰۷)

بنابراین بیدار داشتن وجدان در همه مراحل حیات ضروری است. از جانب دیگر ممکن است وجدان در مواردی در معرض لغزش و انحراف قرار گیرد و در طریق بردگی و اسارت نفس اماره و یا دشمنان بیرونی و استعمارگران بی رحم افتد. لذا باید مواظب وجدان عمومی افراد جامعه بود و آن را هدایت کرد، اگر وجدان آدمی در جهت درست و در مسیر دین و معنویت رشد داده شود این وجدان، فرد و جامعه را از بردگی و اسارت نجات می دهد و نمی گذارد

دشمنان بیرونی و بدی های درونی روح انسان را آلوده و آزرده سازند. بی تردید این مهم نیازمند به تبیین و روشننگری دارد تا همگان بیدار و آگاه شوند و جایگاه خویش را در کلان نظام هستی بشناسند و نسبت به وظایف و مسئولیت های شخصی، خانوادگی، اجتماعی و دینی خود واقف شوند و از بی تفاوتی و غفلتی که انسان را به بی مسؤولیتی می کشاند نجات بخشد.

۴- خنثی سازی اهداف دشمن

خنثی سازی اهداف دشمنان لود و کینه توز، یکی از اهداف مهم و راهبردی «جهاد تبیین» است. قرآن کریم در بعد خنثی سازی اهداف دشمن، ابتدا مسئله مقابله به مثل را مطرح می نماید: «فَمَنْ اَعْتَدَى عَلَیْكُمْ فَاَعْتَدُوا عَلَیْهِ بِمِثْلِ مَا اَعْتَدَى عَلَیْكُمْ وَ اتَّقُوا اللّٰهَ وَ اعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِیْنَ» (بقره/ ۱۹۴)، در آیه دیگر می فرماید: «وَ مَكْرُوهًا وَ مَكْرَ اللّٰهِ وَ اللّٰهُ خَیْرُ الْمَاكِرِیْنَ»، (آل عمران/ ۵۴). آن چیزی که در برابر حیلها و ترفندهای دشمن مستکبر مذموم و ناپسند است، بی تفاوتی و روحیه انفعالی است. دفاع مقتدرانه و هوشمندانه حق مُسَلِّم هر انسان است. دشمن از هر راهی در تلاش است تا به اهداف شوم و شیطانی خویش برسد؛ به عنوان نمونه یکی از شگردهای آن ها نفوذ در درون جامعه اسلامی است.

رهبر انقلاب نسبت به این هدف دشمن و خطر نفوذی ها در لباس های مختلف بارها تنبه دادن و همگان را متوجه این حرفه شیطانی نموده اند: «مراقب نفوذ دشمن در درون مجموعه بسیج باشید. این را توجّه داشته باشید؛ گاهی یک آدم فاسد، گاهی یک آدم ناباب لباس عوضی می پوشد، خودش را در یک مجموعه ای جا می کند، لباس روحانی می پوشد می آید خودش را در کسوت روحانیون جا می زند. آدم فاسد، آدم ناباب می تواند در کسوت روحانی دربیاید، می تواند در کسوت بسیجی دربیاید؛ حواستان به این هم باشد». (امام خامنه ای، بیانات در دیدار

بسیجیان، ۱۴۰۱/۹/۵، <https://khl.ink/f/>، ۵۱۴۱۸)

معظم له در بیان دیگر می فرمایند: «به نظر ما سلاح اصلی آمریکا هم در این منطقه نفوذ است، نفوذ در مراکز حسّاس و تصمیم گیر، ایجاد تفرقه است، ایجاد تزلزل در عزم ملّی ملّت ها است، ایجاد بی اعتمادی میان ملّت ها، میان ملّت ها و دولت ها، دست کاری در محاسبات تصمیم گیران و وانمود کردن اینکه حلال مشکلات این است که زیر پرچم آمریکا بروید و تسلیم

آمریکا بشوید و حرف آمریکا را قبول نکنید، هر چه او گفت عمل کنید و گوش کنید. این را در ذهنیت تصمیم‌گیران ملت‌های اسلامی و کشورهای اسلامی می‌خواهند وارد کنند؛ حقیقتاً آنچه انسان مشاهده می‌کند در کار این‌ها، همان نفاقی است که در قرآن کریم فرموده: «كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلَّا وَا لَا ذِمَّةَ يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ...» (توبه/ ۸) این جوروی هستند؛ خداوند متعال توصیف کرده این‌ها را)). (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۸/۸/۲۴، <https://khl.ink/f/> (۴۴۰۱۶)).

ایشان فرموده‌اند: «تهاجم فرهنگی يك حقیقتی است که وجود دارد؛ می‌خواهند بر روی ذهن ملت ما و بر روی رفتار ملت ما، جوان، نوجوان، حتی کودک، اثرگذاری کنند». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲/۹/۱۹، <https://khl.ink/f/> (۲۴۷۲۱)). در مقابل فرهنگ مهاجم و بی‌رحم، وظیفه همگان مقابله و مقاومت فرهنگی است، نه انفعال و تسلیم. رهبر انقلاب نرمش و انفعال را خسارت‌بارترین کار در برابر فرهنگ مهاجم می‌دانند: «در مقابل فرهنگ مهاجم، بدترین کار، انفعال است؛ زشت‌ترین کار، انفعال است؛ خسارت‌بارترین کار، انفعال است. فرهنگ مهاجم نباید ما را منفعل بکند». (همان)

۴-۱- اهداف تهاجم فرهنگی

از منظر قرآن کریم تهاجم فرهنگی با دو هدف محوری از سوی معاندان و متخاصمان دین مبین اسلام دنبال می‌شود:

۴-۱-۱. نابودی دین و فرهنگ اسلامی

بی‌تردید سیمای تهاجم فرهنگی و توطئه‌های مرموز دشمن برای بی‌دین کردن مسلمانان است. قرآن کریم در این مورد می‌فرماید: «وَلَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا» (بقره/۲۱۷). دشمنان اسلام به صورت متداوم تلاش می‌کنند تا مسلمانان را از دین، آئین و فرهنگشان برگردانند. بعضی از مفسران راجع به هدف دشمنان فرموده‌اند: «آنان به دنبال پیروزی موقت بر شما نیستند، بلکه هدف تهاجم نظامی آنان از بین بردن فرهنگ و مکتب الهی

شماست؛ بنابراین فریب تبلیغات آنان را نخورید. هدف دشمنان نابودی دین و فرهنگ اسلامی است»، (رضایی اصفهانی، ۱۳۸۷: ج ۲، ص ۱۸۱-۱۸۲).

با کم‌تر از برگشت از دین و فرهنگی اسلامی نه قانع می‌شوند و نه هم راضی، از فتنه‌گری نیز دست برنمی‌دارند. آیه اشاره به دشمنان صدر اسلام دارد ولی منحصر به آنان نمی‌باشد، «در عصر حاضر نیز سردمداران کفر جهانی هزاران توطئه و جنایت علیه مسلمانان انجام می‌دهند، ولی گاهی برای يك لغزش کوچک در کشورهای اسلامی، اشک تمساح می‌ریزند و هیاهو به پا می‌کنند». (همان). مسلمانان باید هوشیاری به خرج بدهند تا فریب آن‌ها را نخورند و در جهت خنثی‌سازی اهداف شوم دشمن اقدامات مقتضی باید صورت بگیرد.

۴-۱-۲. ترویج و نهادینه‌سازی فرهنگ غربی

یکی دیگر از اهداف دشمنان از تهاجم فرهنگی، وادار کردن مسلمانان به متابعت و پیروی از آئین آن‌ها است. قرآن کریم به صراحت تمام می‌فرماید: «وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ» (بقره/۱۲۰). تهاجم فرهنگی یکی از نموده‌ای جهانی‌سازی است که بنا دارد فرهنگ و تمدن غربی-آمریکایی را بر دیگران به‌ویژه فرهنگ‌های اسلامی غالب کند و فرهنگ‌های دیگر را از درون تهی نمایند. و در فرجام، ملل دیگر را وادار نمایند تا از فرهنگ و آئین خود دست بردارند و از فرهنگ مهاجم متخاصم غربی که باروح فرهنگ اسلامی مباینت دارد متابعت کنند.

۴-۲. راهکارهای مقابله با تهاجم فرهنگی

قرآن کریم جهت مقابله و مبارزه با این اهداف سهمگین و خطرآفرین دشمن دو راهکار زیربنای می‌دهد که امت اسلامی برای صیانت از باورها و ارزش‌ها و هویت خود موظف هستند که به آن‌ها عمل کنند:

۴-۲-۱. دشمن‌شناسی

در تفسیر آیه مذکور یکی از راهکارها شناخت دشمن دانسته شده است. فرموده‌اند: «یکی از آموزه‌های این آیه دشمن‌شناسی است که موجب در امان ماندن از آسیب‌های احتمالی آنان می‌شود؛ آری، خطر تهاجم فکری و فرهنگی از مهم‌ترین خطرهاست که دفع آن نیازمند هشدار

جدی و هوشیاری و شناخت ترفندهای دشمنان است». (همان). شناخت ترفندهای دشمن برای خواص از جامعه چندانات کار سخت و طاقت‌فرسایی نیست، اما برای عموم مردم امر دشواری می‌باشد که نیازمند به تبیین و روشنگری دارد.

۴-۲-۲. مرزبندی روشن

مرزبندی روشن و منطقی یکی از راهکارهای بنیادی و اساسی است در راستای مقابله و خنثی‌سازی ترفندها و تهاجمات دشمن. رهبر انقلاب نیز یکی از راهکارها را مسئله مرزبندی می‌داند. همان‌طوری که فرموده‌اند: «وقتی که مرز روشن نبود، دشمن می‌تواند نفوذ کند، می‌تواند خدعه کند، می‌تواند فریبنده عمل بکند، می‌تواند بر فضای مجازی مسلط بشود. اگر مرز با دشمن روشن بود، تسلط او بر فضای مجازی، بر محیط فرهنگی به این آسانی نخواهد بود» (امام خامنه‌ای، دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری با رهبر انقلاب، ۱۳۹۷/۱۲/۲۳، <https://khl.ink/f/41978>)

ایشان به آیه ذیل استدلال می‌نمایند: «لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ»، تا می‌رسد به اینجا که «تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمُودَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ»، (ممتحنه/۱).

با دقت در آیه شریفه روشن می‌شود که خداوند به صورت جدی از طرح دوستی بدون حدومرز مسلمانان را منع نموده است. اگر مرزبندی صورت نگیرد به مرور زمان زمینه استیلای کفار و معاندان بر امت اسلامی فراهم می‌شود که این امر خلاف صریح قرآن کریم باشد: «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا»، (نساء/ ۱۴۱). باید تبیین کرد و افکار عمومی را روشن نمود نسبت به نفوذ دشمن و تهاجمات او.

رهبر انقلاب در این مورد فرموده‌اند: «در این زمینه روشنگری لازم است؛ روشنگری بدون اتهام، بدون تهمت زدن، بدون مصداق معین کردن، اما روشنگری اذهان مردم؛ چیز لازمی است. ببینید، یکی از آن چیزهایی که قرآن کریم خطاب به مخالفین، به یهود در آن روز، می‌گوید و بر آن‌ها ایراد می‌گیرد این است: «لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ»؛ (آل عمران/ ۷۱)، یکی از ایرادهای بزرگ این است که شما باطل را با حق مخلوط می‌کنید، مشتبه می‌کنید؛ «لبس» یعنی اشتباه، «تلبسون» یعنی مشتبه می‌کنید حق را با باطل،

«وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ»، حق را کتمان می‌کنید. حقیقت را باید بیان کرد که این وظیفه ما است». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور، ۱۳۹۴/۱۰/۱۴، <https://khl.ink/f/3184v>). در جهان معاصر هم عزم دشمنان جزم است که حقایق را وارونه جلوه دهند و حق و باطل را با هم بیامیزند، و افکار عمومی را با بهره‌گیری از شگردها و شیوه‌های گوناگونی نظیر تهمت، تحقیر، تمسخر، تحریف، تهدید، تفرقه‌افکنی، شایعه‌پراکنی، فتنه‌انگیزی، دروغ‌پراکنی، شخصیت‌سازی، جنجال‌آفرینی و ... منحرف کنند. بنابراین جهت مقابله بانفوذ دشمن باید تبیین و روشن‌گری کرد تا اهداف آن‌ها خنثی شود و به نتیجه نرسد.

۵- امیدبخشی

یکی دیگر از اهداف «جهاد تبیین» امیدبخشی در جامعه است. ضرورت این مسئله زمانی روشن می‌شود که اقدامات و اهداف دشمن دانسته شود. رهبر انقلاب در یک جمله پرمغز فرموده‌اند: «امروز یکی از کارهای مهم دشمنان ایجاد ناامیدی و تزریق ناامیدی است؛ در بخش‌های مختلف، می‌خواهند جوان را ناامید کنند، پیر را ناامید کنند، انقلابی سابق را ناامید کنند». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۴/۱۰/۱۹، <https://khl.ink/f/4697v>). بنابراین در مقابله با اقدامات زهرآگین دشمن مبنی بر ایجاد ناامیدی باید درخت تنومند امید را در دل‌ها کاشت تا دشمن به اهداف شوم خویش نرسد و جامعه از شر آن‌ها و اهداف شومشان مصون بماند. امیدبخشی در ادبیات دینی و قرآنی به صورت جدی مطرح شده است و همگان باید به آن ملتزم باشند.

هیچ‌کسی این حق را ندارد که مردم را ناامید و مأیوس نماید. اساساً «جهاد تبیین» در راستای مقابله با یأس آفرینی دشمن و جهاد برای امیدآفرینی از جانب رهبر انقلاب بیان شده است. ایشان می‌فرمایند: «در مردم امید را تزریق کنید». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از روحانیون، ۱۳۷۶/۱۰/۳، <https://khl.ink/f/2867v>). ایشان در بیانیه گام دوم، تزریق امید و شکستن محاصره دشمن و تبلیغات دشمن را نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد جوانان مؤمن و انقلابی برشمرده‌اند: «نخستین توصیه‌ی من امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده است. بدون این

کلید اساسی همه‌ی قفل‌ها، هیچ گامی نمی‌توان برداشت. آنچه می‌گویم امید صادق و متکی به واقعیت‌های عینی است. این‌جانب همواره از امید کاذب و فریبنده دوری جست‌ام، اما خود و همه را از نومی‌دی بی‌جا و ترس کاذب نیز برحذر داشته‌ام و برحذر می‌دارم. در طول این چهل سال- و اکنون مانند همیشه- سیاست تبلیغی و رسانه‌ای دشمن و فعال‌ترین برنامه‌های آن، مایوس‌سازی مردم و حتی مسئولان و مدیران ما از آینده است.

خبرهای دروغ، تحلیل‌های مغرضانه، وارونه‌نشان دادن واقعیت‌ها، پنهان‌کردن جلوه‌های امیدبخش، بزرگ‌کردن عیوب کوچک و کوچک‌نشان دادن یا انکار محسنات بزرگ، برنامه‌ی همیشگی هزاران رسانه‌ی صوتی و تصویری و اینترنتی دشمنان ملت ایران است». (امام خامنه‌ای، بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://khl.ink/f/41673>). بنابراین اصلی‌ترین متعلق و متغیر فریضه‌ی «جهاد تبیین» امیدبخشی و تزریق امید به جامعه و ازاله روحیه‌ی یأس و ناامیدی از آن‌ها با ابزارهای رسانه‌ای و هنری است.

قرآن کریم مملو از آیات و مفاهیم امیدآفرین است. به صورت فشرده در قالب سه کتبه گوری این آیات دسته‌بندی شده است:

۵-۱. امید به زندگی راحت و با آرامش برای مؤمنان و پرهیزگاران

در قرآن کریم مجموعه آیاتی وجود دارد که به صورت صریح به مسئله امیدبخشی به انسان مؤمن و پرهیزگار اشاره دارد و این مهم را به خوبی تبیین نموده است: «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ» (اعراف/۹۶)، «یریدُ اللهُ بِکُمُ الْیُسْرَ وَلَا یریدُ بِکُمُ الْعُسْرَ» (بقره/۱۸۵)، «وَمَنْ یَتَّقِ اللهَ یَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ یُسْرًا» (طلاق/۴)، «سَیَجْعَلُ اللهُ بَعْدَ عُسْرٍ یُسْرًا» (همان/۷)، «فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى» لیل/۵) «فَسَنَیُسِّرُهُ لَیْسِرًا»، (همان/۷)، «إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا»، (شرح/۶)، «وَالَّذینَ جَاهَدُوا فینَا لَنَهْدِیَنَّهُمْ سُبُلَنَا»، (عنکبوت/۶۹)، «وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِیقَةِ لَأَسْقِنَهُمْ مَاءً غَدَقًا»، (جن/۱۶)، «وَمَنْ یَتَّقِ اللهَ یَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا، وَیَرْزُقْهُ مِنْ حَیثُ لَا یَحْتَسِبُ وَ مَنْ یَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ»، (طلاق/۲ و ۳، اعراف/۱۹۶)، آل‌عمران/۶۸، (مائده/۶۶، نوح/۱۰-۱۲، هود/۳، انفال/۲۹).

با توجه به آیات مذکور، این نتیجه به دست می‌آید که ایمان و تقوا، شاه‌کلید موفقیت انسان می‌باشد و در پرتو این دو، مسیر یأس و ناامیدی را انسان مؤمن به روی خویش مسدود می‌نماید. مفاهیمی چون نزول برکات از آسمان و زمین، اراده آسانی برای انسان از ناحیه خداوند، هدایت و نشان دادن راه درست در پرتو مجاهدت و تلاش و قرار دادن راه بیرون رفت در اثر تقوا و پرهیزگاری، از جمله مفاهیم امیدبخش در آیات مذکور می‌باشند. این مهم می‌طلبد که اهل خرد و دانش تبیین نمایند، تا همگان از آب زلال معارف این آیات و حیانی بنوشند.

۵-۲. امید به افزایش نعمت‌های معنوی و آرامش روحی

خداوند منظومه‌ای از آیات را در این محور بیان فرموده‌اند. به عنوان نمونه: «الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»، (رعد/۲۸)، «و يَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى»، (مریم/۷۶)، «وَ الَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَ آتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ»، (محمد/۱۷)، «اللَّهُ وَلِي الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ»، (نقره/۲۵۷)، «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيُزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ»، (فتح/۴)، و... انبیاء/۸۷ و ۸۸، یونس/۹، تغابن/۱۱، فصلت/۳۰ و ۳۱، یونس/۹۲ و...). با دقت در آیات مذکور، کلیدواژه‌های اطمینان قلب، هدایت، تقوی، سکینه و آرامش قلبی و ازدیاد ایمان، مجموعه کلیدواژگانی هستند بذر امید را در دل و جان مؤمنان می‌کارد و ناظر به امید و امیدآفرینی هستند.

امیدواری به افزایش نعمت‌های معنوی از طرف مؤمنان و افزایش این نعمت‌ها از جانب خداوند یک امر تضمین شده است. «فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَ اشْكُرُوا لِي وَ لَا تَكْفُرُونِ»، (بقره/۱۵۲)، این مفاهیم و حیانی نهال امید و امیدبخشی را در وجود انسان مؤمن غرس می‌نماید. البته مشروط به اینکه تبیین‌گری درست صورت بگیرد و ملت‌های اسلامی را نسبت به این گزاره‌های و حیانی، نسبت به خودشان و باور به خویش و تن و بینش و گرایش آن‌ها را به مبدأ آفرینش که هیچ‌گاهی انسان را در مواقع خطر و تهدید رها نمی‌کند آگاه نمود، تا امید سرتاسر وجود او را فرا بگیرد و از باتلاق یأس و ناامیدی خارج شود.

۵-۳. تقویت اعتماد به نفس و توانایی‌های درونی

یکی از روش‌های قرآن کریم برای تزریق امید، روحیه‌ی اعتماد به نفس داشتن و توجه به توانایی‌های درونی و معنوی انسان است. از جمله به نیروی باعظمت ایمان که در آیات ذیل خداوند توجه به آن را به مسلمانان گوشزد می‌کند: «وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ»، (آل عمران/۱۳۹)، در تفسیر فی ظلال ذیل آیه مذکور آمده است: «اگر واقعاً شما مؤمن باشید، بی‌گمان برتر و والاترید. پس اگر مؤمن هستید سُست نشوید و غمگین نگردید. چراکه سنت خدا بر این است که گرفتاری‌ها و رنج‌ها ببینید و گاهی شکست بدهید، و بعد از گنج و رنج و جهاد و آزمون و گداختن و سره و پخته کردن، آینده از آن شما شود» (سید قطب، ۱۴۱۸: ج ۱، ص ۴۸۰).

این مسئله را رهبر معظم انقلاب به خوبی تبیین نموده‌اند: «می‌خواهند نرم‌افزار واقعی قدرت ملی کشور را از دست ملت بگیرند، بی‌اثر کنند، این نرم‌افزار عبارت است از ایمان مردم، ارزش‌های دینی مردم» (مقام معظم رهبری، ۱۴۰۲/۱/۱).

«فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتَرَكُمُ أَعْمَالِكُمْ»، (محمد/۳۵). در این آیه خداوند چهار کلمه امیدآفرین به کار می‌برد: «فَلَا تَهِنُوا»، سست نشوید، «أَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ»، شما برترید، «اللَّهُ مَعَكُمْ»، خدا با شماست، «لَنْ يَتَرَكُمُ أَعْمَالِكُمْ»، خداوند از اعمال شما نمی‌کاهد. بنابراین مستفاد از آیات این است که انسان در اثر تقویت ایمان و باور به توانایی‌های خویش به برتری و موفقیت می‌رسد. انسان‌های برخوردار از ایمان و اعتماد به نفس از هیچ نیروی نمی‌هراسند و از تهدیدات پوشالی دشمن واهمه‌ای ندارد. اوج این اعتماد را در شخصیت بزرگی چون عبدالمطلب (ع) می‌توان مشاهده نمود. «وقتی ابرهه برای ویران کردن کعبه وارد مکه شد، عده‌ای گریختند؛ ولی عبدالمطلب که شخص نامدار بود، مصاحبه‌ای با این گروه تخریب داشت: وقتی آن‌ها گفتند که وی بزرگ قبیله است؛ چه خواهش و پیشنهادی دارد، عبدالمطلب گفت که شترهایش را به او برگردانند و آن‌ها گفتند که ما فکر می‌- کریم تو با ما در باره «تخریب کعبه» سخن خواهی گفت؛ ولی دیدیم که فقط در باره شترهایت حرف زدی! در این حال عبدالمطلب گفت: «انا رب الابل ان للبيت رباً» من صاحب شترم و در

باره شتران خود با شما سخن گفتم، خانه کعبه نیز خود صاحبی دارد. (جوادی آملی، ۱۳۸۴: ص ۹۳).

ایمان و اعتماد به نفس عبدالمطلب (ع) او را حفظ نمود و در مقابل سپاه ظالم ابرهه با اقتدار استاد شد و هراسی نداشت.

رهبر معظم انقلاب امیدبخشی را مصداق سکینه و آرامش دانسته‌اند. در بیاناتی که در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور داشتند چنین فرمودند: «ادبیات خطبه باید امیدبخش باشد. هر کلمه‌ای که شما در خطبه ایراد می‌کنید می‌تواند مصداق این آیه شریفه باشد: «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيُزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ»، (فتح/۴)، می‌تواند هم مصداق اضطراب و دغدغه باشد؛ باید امیدآفرین باشد، بصیرت آفرین باشد». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور، ۱۴۰۱/۵/۵، <https://khl.ink/f/>، ۵۰۶۸۹).

امیدآفرینی از نظر روحی روانی در واقع به انسان حیات تازه می‌بخشد و او را از نظر فکری آرامش می‌بخشد، و آرامش و سکینه امیدبخش می‌باشد. امید را باید همراه با توکل و تفویض امورات به خداوند باشد. «یکی از مایه‌های مهم امید عبارت است از توکل به خدای متعال؛ (وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ)؛ (اعراف ۱۲۸) وقتی شما اهل تقوا بودید، پاکدامن بودید، رعایت امر و نهی الهی را کردید، خدا با شما است. وقتی خدا با انسان است یعنی پیروزی با انسان است، موفقیت با انسان است، شادکامی با انسان است، بهجت معنوی با انسان است». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار نخبگان و استعدادها برتر علمی، ۱۳۹۸/۷/۱۷، <https://khl.ink/f/>، ۴۳۷۱۹).

ایشان یکی از عوامل امیدآفرین را یاری دین خدا می‌داند: «خدا می‌گوید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ»؛ (محمد/۷)، اگر شما نصرت کردید خدا را، یعنی به سمت تمدن اسلام و جامعه اسلامی و تحقق دین خدا پیش رفتید، خدا شمارا یاری می‌کند؛ نقطه امید». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۸/۳/۱، <https://khl.ink/f/>، ۴۲۶۳۳).

از نظر قرآن کریم ناامیدی مذموم است: «لَا تَيَاسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ»، (یوسف/۸۷)، در آیه دیگر نیز می‌فرماید: «لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ»، (زمر/۵۳). در تفسیر کبیر ذیل آیه مذکور چنین بیان شده است: «روح چیزی است که انسان او را از نسیم هوا

می‌یابد و به آن سکونت و آرامش می‌یابد. ترکیب حرف راء، واو و حاء مفید حرکت و اهتزاز است. پس هر چیزی که انسان به آن به اهتزاز بیاید و لذت ببرد آن روح است. ابن عباس گفته است: «لَا تَيَاسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ» منظور رحمت خدا است. قتاده هم گفته است از فضل خدا ناامید مشوید. ابن زید گفته است از فرج و گشایش خدا ناامید نشوید. این الفاظ متقارب به هم هستند» (فخر رازی، ۱۴۲۰: ج ۱۸، ص ۵۰۲). بنابراین شایسته است که به رحمت حق امیدوار بود و روحیه‌ی اعتماد و اطمینان را نباید از دست داد. رهبر انقلاب می‌فرماید: «برای یک ملت بدترین حادثه این است که اعتماد به نفسش را از دست بدهد، امیدش به آینده را از دست بدهد». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، ۱۰/۶، ۱۳۹۶، <https://khl.ink/f/38575>). اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی باید روی باورهای مردم و اعتقادات آن‌ها کار کنند، اگر روی اعتقادات مردم کار صورت نگیرد دشمنان باورهای غلط را وارد ذهن و فکر آن‌ها می‌کنند. رهبری در این مورد فرموده‌اند: «در مردم امید را تزریق کنید». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از روحانیون، ۳/۱۰/۱۳۷۶، <https://khl.ink/f/28167>). چون‌که: «امروز یکی از کارهای مهم دشمنان ایجاد ناامیدی و تزریق ناامیدی است». (همان، ۱۹/۱۰/۱۳۹۴).

اعتقاد به ارزش‌های دینی دل‌ها را سرشار از نور امید می‌کند. امیدبخشی در جامعه هم تکلیف است و هم مسئولیت. لذا با «جهاد تبیین» اندیشمندان باید به تکالیف و به مسئولیت‌های خویش عمل نمایند.

۶- رهایی دین از دست اشرار

اسلام کامل‌ترین، جهانی‌ترین ادیان الهی است و لازم است همه مردم از تمام اقوام و ملت‌ها با آن آشنا شوند. بنابراین، یکی از مهم‌ترین راه‌های آشنایی دیگر ملت‌ها، مکتب‌ها و آئین‌ها، تبلیغ و ترویج درست حقایق، دستورات، احکام و آداب این دین است. بر این اساس تبلیغ و تبیین صحیح دین اسلام از اهداف اصلی «جهاد تبیین است» می‌باشد. رسالت پیامبران الهی نیز تبلیغ و ترویج دین و آشنا نمودن بشر به آن بوده است: «الَّذِينَ يَبْلُغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَ يُحْشَوْنَ لَهُ لَا يُحْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَ كَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا»، (احزاب/ ۳۹).

طبق بیان بعضی از مفسران، تبلیغ دین به صورتی باشد که خداوند دستور داده است بدون زیادی و نقصان و بدوت ترس و وحشت از تحدیدهای دشمنان، و مراقب گفتار و کردار آن‌ها باید بود. (ر. ک، فضل‌الله: ۱۴۱۹ ق، ج ۱۸، ص ۳۲۲). انبیاء (ع) در تبلیغ دین نباید از هیچ‌کسی بترسند و تقیه نمایند، زیرا خداوند محافظ و مراقب آن‌ها. (ر. ک، طبرسی: ۱۳۷۲، ص ۵۶۶). بنابراین در آیات متعددی از قرآن کریم تبلیغ دین مورد اهتمام قرار گرفته است: «وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ»، (یاسین/۱۷). و «وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ»، (فصلت/۳۳، آل عمران/۱۰۴، توبه/۱۲۲، ...).

یکی از مفسران در ذیل این آیه فرموده است: «نیکوترین انسان کسی است که سه تا صفت ذیل را داشته باشد: ۱- دعوت بکند به توحید و یگانگی خداوند و طاعت و عبادت او. ۲- عمل صالح انجام بدهد، یعنی واجبات را انجام بدهد و محرمات را ترک نماید. ۳- اسلام را به عنوان دین و منهج و مذهب انتخاب نماید. در این صورت هیچ چیز نیکوتر از جهت سخن، و صحیح‌تر از بابت عقیده و واضح‌تر از حیث طریقه و زیادت‌تر از بابت ثواب از چنین انسانی نیست». (زحیلی: ۱۴۱۸ ق، ج ۲۴، ص ۲۲۹).

مقام معظم رهبری با استفاده از آیات مذکور فرموده‌اند: «تفکر اسلامی تبیین است. «فَأْتِمَّا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ»، (یاسین/۱۷) به پیغمبر خدا می‌گوید وظیفه تو رساندن است، حرف را باید برسانی. باید تبیین کنید». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۵/۴/۱۲، <https://khl.in/f/33694>). اگر دین به شکل اساسی و صحیح ترویج و تبلیغ نشود اشرار عالم، مستکبران خونخوار، تحریف‌کنندگان حقیقت و ترویج‌کنندگان خشونت آن را وارونه جلوه خواهند داد و در نتیجه افکار ملت‌ها نسبت به اسلام و مسلمانان منفی خواهد شد و اسلام‌ستیزی و اسلام‌گریزی در جهان رونق خواهد گرفت. اما اگر دین به صورت عمیق و اصولی تبیین شود نتیجه آن آزادی بخشی و جلب و جذب دیگران است. «وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ...»، (اعراف/۱۵۷).

لذا برای رهایی دین از دست اشرار باید تبیین و روشنگری نمود. قرآن کریم از زبان حضرت ابراهیم (ع) که برای رهایی دین از دست نمرودیان مبارزه نمود می‌فرماید: «وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ

أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُولُوا مُدْبِرِينَ»، (انبیاء/ ۵۷، ر. ک، انبیاء ۵۷ - ۶۹). همچنان قرآن کریم در زمینه تبلیغ صحیح دین به بصیرت و آگاهی کامل رسول خدا (ص) به عنوان اولین مبلغ و منادی اسلام، فرموده: «قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي»، (یوسف/ ۱۰۸). بنابراین تبیین همراه با بصیرت و آگاهی صحت و اتقان پیام را به همراه دارد و موجب جلب و جذب دیگران می‌شود.

رهبر معظم انقلاب اسلامی امام خامنه‌ای در مورد اهمیت «جهاد تبیین» و مسئله رهایی دین از دست اشرار عالم چنین بیان فرموده‌اند: «اگر جهاد تبیین بدرستی صورت نگیرد، دنیامداران حتی دین را هم وسیله هوسرانی و شهوت‌رانی خودشان قرار خواهند داد؛ یعنی اگر من و شما کارمان را درست انجام ندهیم، آن که برایش صرفاً دنیا مطرح است، دنیای شخص خودش، یعنی هوس‌های خودش، آرزوهای خودش، خواسته‌های شخصی خودش، حتی دین را هم در خدمت خواهد گرفت.

این جمله در نامه معروف امیرالمؤمنین علی (ع) به جناب مالک اشتر است. حضرت شرح می‌دهند که کسانی را انتخاب کن که این خصوصیات را داشته باشد؛ (به طور) مفصل خصوصیات را ذکر می‌کنند، می‌گویند این‌ها را برای همکاری خودت انتخاب کن؛ بعد که آن خصوصیات را بیان می‌کنند می‌فرمایند: «فَانظُرْ فِي ذَلِكَ نَظْرًا بَلِيغًا» با دقت نگاه کن، با دقت نظر کن؛ «فَانظُرْ فِي ذَلِكَ نَظْرًا بَلِيغًا فَإِنَّ هَذَا الدِّينَ قَدْ كَانَ أَسِيرًا فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ، يَعْمَلُ فِيهِ بِالْهَوَى وَ تُطَلَّبُ بِهِ الدُّنْيَا»، (نهج البلاغه، نامه/ ۵۳)، عجیب است! این را امیرالمؤمنین (ع) به مالک اشتر می‌گوید؛ یعنی بیست و چند سال بعد از رحلت پیغمبر؛ این اشاره به همین تسلط بنی‌امیه و عناصر آن چنانی است دیگر؛ آن کسانی که نماز صبح را چهار رکعت یا شش رکعت می‌خواندند، بعد هم می‌گفتند که حالمان خوب است، خوش است، اگر بخواید، بیشتر هم برایتان می‌خوانیم». (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، <https://khl.ink/f/14001219>، ۴۹۷۶۹).

یعنی دین را وسیله رسیدن به دنیای خود و ابزار اطفاء شهوات و هواهای نفسانی خودشان قرار دادن.

این مسئله مخصوص آن زمان نبوده بلکه در ازمنه و ادوار مختلف جریان دارد که عده‌ای از آدرس دین و نام دین دنبال برآورده نمودن مطامع دنیایی خود هستند. لذا برای رهای دین از دست همچون افراد و اشخاص شرور، باید «جهاد تبیین» به صورت همگانی و درست صورت بگیرد تا انسان‌ها و امت اسلامی عناصر فریب‌کار، تحریف‌گر را به خوبی بشناسند و دست آن‌ها را از دامان پاک‌دین کوتاه نمایند.

نتیجه

نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش پیشرو، می‌نمایند که «جهاد تبیین» وظیفه همه ملت اسلام و همه امت اسلام است، مبارزه برای روشنگری است بدون تردید عمده‌ترین وسیله و ابزار تبیین و روشنگری، قرآن کریم است و اگر امت اسلامی به قرآن عمل بکند، عزت پیدا می‌کند؛ و تنها راه خوشبختی و سعادت مسلمان نیز در همین است و تأکیدات امام خامنه‌ای در باب جهاد تبیین برمی‌گردد به این بیان نورانی قرآن کریم که می‌فرماید: «وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا». جهاد در این آیه جهاد فرهنگی و جهاد تبیین به وسیله قرآن کریم می‌باشد.

مسئله مهم دیگری که پژوهش پیشرو به آن رسیده است، اهمیت و ضرورت «جهاد تبیین» در عصر حاضر است. دشمن با تمام قوت و قدرت خویش به میدان آمده است تا با ابزارهای تحریف، خدعه، دروغ و القای شبهات گمراه‌کننده اذهان عامه و به خصوص جوانان را به انحراف بکشانند! لذا با جهاد تبیین و روشنگری درست و صحیح، اهداف دشمن خنثی خواهد شد.

مقام معظم رهبری در اهمیت «جهاد تبیین» فرموده‌اند: «جهاد تبیین» یک فریضه قطعی و یک فریضه فوری است و هرکسی که می‌تواند باید اقدام کند». بنابراین با درک و فهم اهمیت موضوع در تحقیق حاضر برخی از اهداف و مبانی قرآنی «جهاد تبیین» با تکیه بر دیدگاه معظم له به دست آمده است که عمده‌ترین آن‌ها را در عناوینی چون جلوگیری از تحریف حقایق، بصیرت و آگاهی بخشی، بیداری وجدان‌ها، خنثی‌سازی اهداف دشمن، امیدبخشی، و رهای دین از دست اشعار، مورد بحث و کنکاش قرار گرفته است.

رهاوردهای پژوهش حکایت از آن دارد با عملیاتی سازی موارد مذکور در سطوح مختلف جامعه، تبیین و روشننگری تحقق پیدا می نماید و جامعه اسلامی در برابر تهدیدات و تحریفات بدخواهان مصون خواهد شد.

منابع

قرآن کریم

نهج البلاغه

- ۱) برهانیان، عبدالحسین، دشمن‌شناسی، بی تا، بی مک
- ۲) بستانی و مهیار، فؤاد افرام و رضا، فرهنگ ابجدی، مکان چاپ: تهران، انتشارات: اسلامی، نوبت چاپ: دوم، سال چاپ: ۱۳۷۵ ش.
- ۳) جوادی آملی، عبدالله، بنیان مرصوص امام خمینی (ره)، نوبت چاپ: هشتم، سال چاپ: ۱۳۸۴.
- ۴) خامنه‌ای، سید علی، دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله العظمی خامنه‌ای،
[/https://farsi.khamenei.ir](https://farsi.khamenei.ir)
- ۵) راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، مکان چاپ: دمشق بیروت، انتشارات: دارالعلم الدار الشامیه، نوبت چاپ: اول، سال چاپ: ۱۴۱۲ ق.
- ۶) رضایی اصفهانی، محمدعلی، تفسیر مهر، مکان چاپ: قم، انتشارات: پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن، چاپ، اول، سال چاپ: ۱۳۸۷.
- ۷) زحیلی، وهبه بن مصطفى، التفسیر المنیر فی العقیده و الشریعة و المنهج، مکان چاپ: بیروت - دمشق، انتشارات: دارالفکر المعاصر، سال چاپ: ۱۴۱۸ ق، نوبت چاپ: دوم.
- ۸) سید بن قطب بن ابراهیم شاذلی، فی ظلال القرآن، مکان چاپ: بیروت - قاهره، انتشارات: دارالشروق، نوبت چاپ: هفدهم، سال چاپ: ۱۴۱۲ ق.
- ۹) طبرسی، فضل بن حسن، تفسیر جوامع الجامع، مکان چاپ: تهران، انتشارات: دانشگاه تهران و مدیریت حوزه علمیه قم، نوبت چاپ: اول، سال چاپ: ۱۳۷۷ ش.
- ۱۰) طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، مکان چاپ: تهران، انتشارات: ناصر خسرو، سال چاپ: ۱۳۷۲ ش، نوبت چاپ: سوم.

- ۱۱) طوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیرالقرآن، مکان چاپ: چاپ بیروت، انتشارات: داراحیاء التراث العربی، بی تا).
- ۱۲) فخرالدین رازی، ابو عبدالله محمد بن عمر، مفاتیح الغیب، مکان چاپ: بیروت، انتشارات: دار احیاء التراث العربی، سال چاپ: ۱۴۲۰ ق، نوبت چاپ: سوم.
- ۱۳) فضل الله، سید محمد حسین، تفسیر من وحی القرآن، مکان چاپ: بیروت، انتشارات: دارالملاک للطباعیه والنشر، نوبت چاپ: دوم، سال چاپ: ۱۴۱۹ ق.
- ۱۴) مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحارالانوار، مکان چاپ: بیروت، انتشارات: دار احیاء التراث العربی، نوبت چاپ: دوم، سال چاپ: ۱۴۰۳ ق.
- ۱۵) مطهری، مرتضی، بی تا، مجموعه آثار، ج (۲)، ص (۲۵۶).
- ۱۶) مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، مکان چاپ: تهران، انتشارات: دار الکتب الاسلامیه، نوبت چاپ: اول، سال چاپ: ۱۳۷۴ ش.
- ۱۷) یوسفیان، نعمت الله، اخلاق پزشکی، بی تا، بی مک.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Bibliography

- *Quran – e – Karim (The Holy Quran)*
- *Nahj al-Balaghah (The Peak of Eloquence)*
- ۱. Borhanian, Abdulhussein, *Dushman Shinasi (Enemy Recognition)*, n.d., N.p.
- ۲. Bostani and Mahyar, Foad Afram & Reza, *Farhang Abjadi (Alphabetic Dictionary)*, Place of Publication: Tehran, Publisher: Islamic, Edition: ۲nd, Year of Publication: ۱۳۷۵ SH (۱۹۹۶ CE).
- ۳. Fakhr al-Din Razi, Abu Abdullah Mohammad bin Umar, *Mafatih al-Ghayb (Keys to the Unseen World)*, Place of Publication: Beirut, Publisher: Dar Ihya al-Turath al-Arabi, Year of Publication: ۱۴۲۰ AH (۱۹۹۹ CE), Edition: ۳rd.
- ۴. Fazlullah, Sayyid Mohammad Hossein, *Tafsir Min Wahy al-Quran (Interpretation from Quranic Revelation)*, Place of Publication: Beirut, Publisher: Dar al-Malak Lil-Taba'ah wa Al-Nashr, Edition: ۲nd, Year of Publication: ۱۴۱۹ AH (۱۹۹۸ CE).
- ۵. Javadi Amoli, Abdullah, *Bonyan-e Marsoos Imam Khomeini (RA) (The Founded Structure of Imam Khomeini)*, Edition: ۱st, Year of Publication: ۱۳۴۴ SH (۲۰۰۵ CE).
- ۶. Khamenei, Sayyed Ali, *Daftar Hifz va Nashr Asar Ayatollah Al-Uzma Khamenei (Office for the Preservation and Publication of Ayatollah Khamenei's Works)*, [Online], Available: <https://farsi.khamenei.ir/>
- ۷. Majlisi, Mohammad Baqer bin Mohammad Taqi, *Bihar al-Anwar (Seas of Lights)*, Place of Publication: Beirut, Publisher: Dar Ihya al-Turath al-Arabi, Edition: ۲nd, Year of Publication: ۱۴۰۳ AH (۱۹۸۳ CE).
- ۸. Makarem Shirazi, Naser, *Tafsir Namuneh (Exemplary Interpretation)*, Place of Publication: Tehran, Publisher: Dar al-Kutub al-Islamiyyah, Edition: ۱st, Year of Publication: ۱۳۷۴ SH (۱۹۹۵ CE).
- ۹. Motahhari, Morteza, *Majmue Athar (Collected Works)*, Volume: ۲۱, Page: ۵۵۶, n.d.

۱۰. Raghīb Esfahani, Hossein bin Mohammad, *Al-Mufradat fi Ghareeb Al-Quran (Vocabulary in the Strangeness of the Quran)*, Place of Publication: Damascus - Beirut, Publisher: Dar al-Ilm Dar Al-Shamiyah, Edition: ۱st, Year of Publication: ۱۴۱۲ AH (۱۹۹۱ CE).
۱۱. Rezaei Esfahani, Mohammad Ali, *Tafsir Mehr (Mehr Commentary)*, Place of Publication: Qom, Publisher: Pajooresh-haye Tafsir va Olume Quran, Edition: ۱st, Year of Publication: ۱۳۸۷ SH (۲۰۰۸ CE).
۱۲. Sayyid bin Qutb bin Ibrahim Shadhili, *Fi Zhilal al-Quran (In the Shade of the Quran)*, Place of Publication: Beirut - Cairo, Publisher: Dar al-Shorouq, Year of Publication: ۱۴۱۲ AH (۱۹۹۱ CE), Edition: ۱۷th.
۱۳. Tabarsi, Fadl bin Hasan, *Majma al-Bayan fi Tafsir al-Quran (Gathering of Elucidation in Quranic Interpretation)*, Place of Publication: Tehran, Publisher: Naser Khosrow, Year of Publication: ۱۳۷۲ SH (۱۹۹۳ CE), Edition: ۳rd.
۱۴. Tabarsi, Fadl bin Hasan, *Tafsir Javame al-Jami (Comprehensive Interpretation)*, Place of Publication: Tehran, Publisher: University of Tehran and Management of Qom Seminary, Edition: ۱st, Year of Publication: ۱۳۷۷ SH (۱۹۹۸ CE).
۱۵. Tousi, Mohammad bin Hasan, *Al-Tibyan fi Tafsir al-Quran (Elucidation in Quranic Interpretation)*, Place of Publication: Beirut, Publisher: Dar al-Ihya al-Turath al-Arabi, n.d.
۱۶. Yousufian, Naematullah, *Akhlaq Pezeshki (Medical Ethics)*, n.d., N.p.
۱۷. Zuhaili, Wahba bin Mustafa, *Tafsir al-Muneer fi Al-Aqeedah wa Al-Shariah wa Al-Manhaj (Bright Interpretation in Creed, Law, and Methodology)*, Place of Publication: Beirut - Damascus, Publisher: Dar al-Fikr al-Mu'asir, Year of Publication: ۱۴۱۸ AH (۱۹۹۷ CE), Edition: ۲nd.